

تجارب مستقیم، عینی و دست اول، نظیر بازدیدهای علمی و گروهی، نسبت به نشانه‌های سمعی و بصری، نظیر تصویر، اسلاید و فیلم متحرک، از عینیت بیشتری برخوردارند و نقش مؤثرتری در فرایند مفهوم‌سازی در ذهن ایفا می‌کنند. با توجه به آنچه گفته شد، برای فراهم شدن امکان ادراک مفاهیم جامعه‌شناسی برای دانشجویان در عمل، دکتر داود پرچمی، یکی از اعضای گروه جامعه‌شناسی «دانشگاه شهیدبهبشتی» تصمیم گرفت در آموزش مبانی جامعه‌شناسی از روش‌های مؤثرتری استفاده کند. او برای رسیدن به این هدف و افزایش توانمندی‌ها و قدرت تشخیص و تجربه اجتماعی دانشجویان، شهر تهران را به‌عنوان آزمایشگاه جامعه‌شناسی برگزید و دانشجویان را به سطح شهر فرستاد.

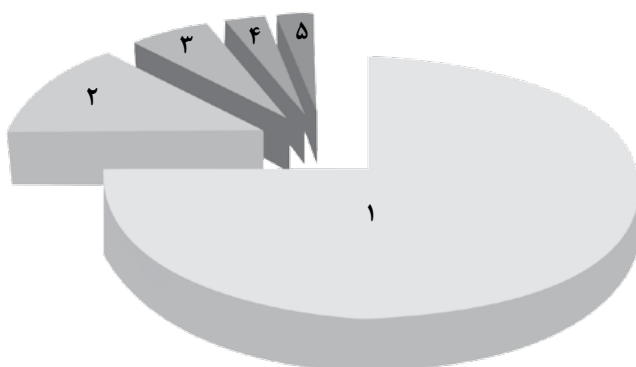
افراد انتخاب شده برای این کار، دانشجویان کلاس مبانی جامعه‌شناسی بودند. در این درس که از درس‌های اصلی و پایه رشته جامعه‌شناسی محسوب می‌شود، دانشجویان با

نتایج تحقیقات نشان داده‌اند که حواس متفاوت نقش واحدی در یادگیری ندارند. براساس این تحقیقات، ۷۵ درصد یادگیری از طریق کاربرد حس بینایی و ۱۲ درصد از طریق کاربرد سه حس بویایی، چشایی و لامسه و ۱۳ درصد نیز براساس حس شنوایی صورت می‌گیرد. در حالی که در نظام آموزشی ما، فرایند یادگیری بر حس شنوایی متکی است و معلمان و استادان آنچه را قرار است به دانش‌آموزان و دانشجویان منتقل کنند، با صحبت و سخنرانی در کلاس آموزش می‌دهند. اما همان‌طور که گفته شده، بازدهی روش متکی بر شنوایی بسیار پایین است و می‌باید در امر آموزش از سایر حواس انسانی نیز کمک گرفت. (نمودار ۱)

برخی مطالعات نشان می‌دهند که شاگردان تنها قادر به فراگیری بخش اندکی از مطالبی که شنیده‌اند، هستند. در حالی که با برنامه‌ریزی حساب‌شده و منطقی در کاربرد حواس گوناگون، از جمله بینایی، می‌توان به نتایج مفیدتری دست یافت. همچنین، با توجه به نظریه مشهور ادگار دیل،

جامعه‌شناسی مصور

گزارشی از نمایشگاه مفاهیم جامعه‌شناختی در دانشگاه شهیدبهبشتی

نمودار ۱. سهم حواس پنج‌گانه در یادگیری

۱. حس بینایی ۷۵٪
۲. حس شنوایی ۱۳٪
۳. حس لامسه ۶٪
۴. حس بویایی ۳٪
۵. حس چشایی ۳٪

در این نمایشگاه

تلاش شده است

۱۸ مفهوم اساسی

جامعه‌شناختی

شامل: هنجار، ارزش،

گروه، پایگاه اجتماعی،

نقش اجتماعی، تحرک

اجتماعی، تغییر اجتماعی،

جنبش اجتماعی، انقلاب،

ساخت اجتماعی،

اجتماعی شدن، سرمایه،

فرهنگ، نیاز، قشر بندی

اجتماعی، کجروی،

تعامل اجتماعی، نهاد

اجتماعی، به شکل مصور

نمایش داده شود

نمی‌توانند مصادیق آن‌ها را در جامعه واقعی پیدا کنند. برای یادگیری بهتر آن‌ها، استادان هنگام تدریس این درس‌ها تلاش می‌کنند تا توانایی تشخیص را به شیوه‌های گوناگون بالا ببرند.

جامعه‌شناس مانند پزشک عمل می‌کند. همان‌طور که پزشک می‌تواند کلیه، کبد و سایر اعضای بدن را تشخیص و نمونه سالم و بیمار آن را تمیز دهد، جامعه‌شناس نیز می‌بایست بتواند آنچه را که به صورت نظری (تئوریک) خوانده و آموخته است، در جامعه مشاهده کند. اگر تدریس تنها به معنای انتقال معلومات از ذهن مدرس به دانشجویان باشد، به تدریج آنچه آموخته شده بدون آنکه ادراک شود، فقط به صورت طوطی‌وار تکرار می‌شود. مدرسان و معلمان می‌توانند در چارچوب کلاس درسی آزادانه دست به انتخاب بزنند و با استفاده از شیوه‌های مناسب و متنوع، با تغییر یا بهبود روش‌های کلیشه‌ای و مرسوم، به افزایش سطح یادگیری دانشجویان کمک کنند. در کلاس درس مبانی

تاریخچه جامعه‌شناسی، اصول این رشته، کلیدواژه‌های جامعه‌شناسی (که اجزای زبان جامعه‌شناسی را تشکیل می‌دهند) و مباحث روشی و نظری به صورت مقدماتی آشنا می‌شوند و بدین ترتیب نگرش آن‌ها نسبت به جامعه، جامعه‌شناسی و موضوعات مرتبط با آن شکل می‌گیرد. اهمیت چنین کاری از آن نظر است که درک دقیق و درست مفاهیم جامعه‌شناختی و طرز تلقی نسبت به آن‌ها، حتی در بالاترین مراحل تحصیل نیز مورد نیاز و رجوع دانشجویان است.

از مسائلی که اغلب مدرسان این درس با آن روبه‌رو می‌شوند و در سال‌های بالاتر و با ارائه درس‌های تخصصی خود را نشان می‌دهد، ناتوانی دانشجویان از ادراک دقیق مفاهیم پایه و نیز به کارگیری مباحثی که آموخته‌اند در تحلیل زندگی اجتماعی است. برای مثال دانشجویان در تشخیص تفاوت کلیدواژه‌هایی چون نقش اجتماعی، پایگاه اجتماعی و موقعیت اجتماعی دچار مشکل می‌شوند و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جامعه‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی برای افزایش درک عملی دانشجویان از مفاهیم، از روش عکاسی در سطح شهر استفاده شد.

دانشجویان می‌بایست بعد از هر جلسه آموزش، موضوع تمرین تعیین شده را در سطح شهر تهران مشاهده می‌کردند و مصادیق عینی آن را به صورت نوشتار، عکس و فیلم در قالب پاورپوینت ارائه می‌دادند. آن‌ها در این روش مصادیق عینی محتوای آنچه را در کلاس می‌آموختند در محیطی واقعی مشاهده می‌کردند. این روش امکان ارتباط مستقیم آنان را با مفهوم مورد نظر فراهم می‌کرد و آنچه را آموخته بودند، در آنان نهادینه می‌ساخت.

پس از بازخوردهای مثبت و مفید این امر در آموزش مفاهیم علوم اجتماعی بین دانشجویان، ایده کلاس درس جامعه‌شناسی مصور ارائه شد. به این معنا که بهترین عکس‌های گرفته شده توسط دانشجویان کلاس مبانی، انتخاب و بر تابلوهای گروه جامعه‌شناسی نصب شوند. برای انجام این کار در اواخر اردیبهشت ماه ۱۳۹۰ گروهی متشکل از چهار دانشجوی سال اول کارشناسی در دفتر دکتر پرچی، استاد درس مبانی جامعه‌شناسی، حضور یافتند. در این جلسه ایشان با بیان توضیحات لازم نکاتی را به‌منظور توجه به کیفیت ظاهری و محتوایی تابلوها ارائه کردند. قرار بر این شد تا در پایان هر روز کاری، گروه گزارش روند فعالیت خود را به استاد ارائه دهند تا همه مراحل مورد نظارت و بازبینی قرار گیرند. مراحل کار به این شرح بودند:

۱. دسته‌بندی مفاهیم اصلی و کلیدی جامعه‌شناسی با بررسی حدود پنج منبع اصلی مبانی جامعه‌شناسی، به کمک استاد و دستیار علمی ایشان انجام شد. این دسته‌بندی به این

تخته‌ها بلافاصله رنگ‌آمیزی و برای چسباندن عکس‌ها آماده شدند. در همین زمان نیز گروهی برای چاپ عکس‌ها در قطع 30×20 در چاپخانه حضور یافتند. پس از چاپ عکس‌ها و خرید چسب از بازار بزرگ تهران، تجهیزات برای شروع مرحله پنجم آماده بود.

۵. با هماهنگی‌های انجام شده با دفتر فنی دانشگاه، بردهای سفید رنگ روی دیوارها نصب شدند. چون زمان زیادی تا شروع ترم تحصیلی نمانده بود، کار رنگ‌آمیزی و برچسب زدن با شتاب بیشتری شروع شد. آماده کردن تخته شاسی‌ها و چسباندن عکس‌ها حدود چهار روز به طول انجامید. پس از آن نوبت به مرحله آخر، یعنی نصب تابلوها برحسب موضوعات و دسته‌بندی روی بردها بود.

۶. ابتدا تابلوهای نصب شده از سال قبل، به راهرویی دیگر منتقل شدند. پس از آن، تابلوها براساس موضوعات و مفاهیم جدید، دسته‌بندی و به ترتیب نصب و علامت‌گذاری شدند. مرحله نصب نیز مانند مراحل قبل طبق برنامه‌ریزی از پیش تعیین شده انجام گرفت. پس از صرف حدود سه روز، دیوارهای گروه علوم اجتماعی به نمایشگاهی زیبا از مفاهیم جامعه‌شناسی تبدیل شده بود.

تا به امروز و با گذشت حدود یک سال از شکل‌گیری نمایشگاه جامعه‌شناسی مصور، هر فردی که به گروه علوم اجتماعی پا می‌گذارد، مدتی از وقت خود را صرف تماشای عکس‌ها می‌کند. این مشاهدات می‌تواند به درک سریع‌تر مفاهیم پیچیده جامعه‌شناسی که در لابه‌لای کتاب‌ها با تعاریف متفاوت پنهان شده‌اند، کمک کند.

* این گزارش از سوی انجمن علمی دانشجویان جامعه‌شناسی دانشگاه شهیدبهبشتی تهیه شده است.

شرح بود: اجتماعی شدن، ارزش اجتماعی، هنجار اجتماعی، انحرافات، پایگاه اجتماعی، پیچیدگی اجتماعی، تعالی اجتماعی، تغییر اجتماعی، کنش اجتماعی، ساختار اجتماعی، سرمایه اجتماعی، فرهنگ، قشر اجتماعی، گروه اجتماعی، نابرابری اجتماعی، نقش اجتماعی، نهاد اجتماعی، نیاز اجتماعی.

۲. بایگانی مربوط به عکس‌های تمرین دانشجویان در کلاس درس میانی جامعه‌شناسی دریافت شد و گروه به مشاهده و بررسی حدوداً ۱۰ هزار عکس و فیلم که حاصل فعالیت و عکس‌برداری گروه‌های علمی در کلاس میانی جامعه‌شناسی بود، پرداخت. کیفیت بهتر عکس‌ها نسبت به سال گذشته نشان‌دهنده تأثیر مثبت برگزاری کلاس مهارت‌های عکاسی و کار با رایانه برای دانشجویان درس میانی جامعه‌شناسی بود. پس از پنج بار بازبینی تمامی عکس‌ها مشخص شد که در برخی از موضوعات عکس مناسب (از لحاظ کیفی و کمی) نداریم.

۳. در این مرحله به رفع کمبودهای موجود از طریق عکس‌برداری مجدد پرداختیم. پس از یک مرحله عکاسی مقدماتی و چند مرحله عکس‌برداری اصلی توسط گروه، به عکس‌هایی متناسب و با کیفیت دست یافتیم.

۴. تصمیم بر این شد که با نصب بردهایی توسط دفتر فنی دانشگاه، محل نصب عکس‌ها روی دیوار مشخص شود. پس از بررسی چندین نوع و مدل، عکس‌ها آماده نصب روی تخته شاسی شدند. با توجه به هزینه بالای این کار، قرار شد خود دانشجویان تخته‌ها را تهیه و به شاسی تبدیل کنند و عکس‌ها را روی شاسی‌ها بچسباندند. تخته‌ها را یکی از اعضا در جابجود برش داد. بعد تخته‌ها برای رنگ زدن به تهران منتقل شدند. با اضافه شدن سه نفر دیگر به گروه برای کمک،

